

Hasonszenvi gyógyítás a reformkori Magyarországon

A XIX. század európai orvoslásának egyik legnagyobb hatást kiváltó gyógymódja a homeopátia vagy régi nevén hasonszenvi gyógyászat megjelenése és elterjedése volt. A homeopatiás gyógyászati módszer magyarországi meghonosodása és elterjedése érdekes képet adja a reformkori Magyarország gyógyítási gyakorlatának egy új, sokak által támogatott, míg mások által támadott és betiltani igyekezett gyógyítási módszernek. A homeopátia elfogadtatására irányuló, a XIX. század egészén végighúzódnó küzdelem értékes adalékokkal szolgál orvos- és művelődéstörténeti szempontból is, bemutatva egy máig élő gyógyítási eljárás sajátos viszonyosságait.

A francia forradalom utáni időszakban több olyan orvosi kutatási irány is elindult, amely jelentős hatással volt a kor orvoslására. Ezek közül a hasonszenvi vagy máig használatos nevén homeopatiás eljárás a legismertebb és legidőtállóbb. Christian Friedrich Samuel Hahneman, a kiváló német orvos az 1780-as évektől folytatott önkísérleteket kininnel, a kínafa kérgéből kivont alkaloiddal, mellyel kapcsolatosan tapasztalta magán, hogy az nagy adagban váltólázatot okoz, míg kis adagban meggyógyítja a váltólázban szenvedő beteget. Tapasztalatait 1790-ben tette először közzé, részletesebben 1810-ben Drezdában megjelent könyvében foglalta össze, amit a tudománytörténet Organonként ismer. (A mű teljes címe: Organon der Heilkunst, vagyis A gyógyítás művészete.) Módszerének alapelve a „similis similibus curantur”, a *hasonló a hasonlót gyógyítja* elv, mely már az ókorban használt gyógyító eljárás volt. A homeopatiás gyógyítás alapelve szerint a gyógykészítmények elsősorban nem anyaguk, hanem a benne foglalt immateriális erők következtében hatnak, ezért a készítmények hígítással nem hogy vesztenek hatásfokukból, hanem a folyamatos hígítás fokozza a szerek hatékonyságát. Hahneman szereit dinamikusan gyógyító szereknek nevezte el, s művének 1810-es megjelentetése után jelentős népszerűsége telt szert Európában. Az önkísérleteket folytató orvos sikerei hamar követőkre találtak. 1811-ben Hahneman családjával Lipcsébe költözött, ahol a város orvosi egyetemén homeopátiás tanszéket vezetett, fiatal orvosokat tanított és rendszeresen publikált orvosi lapokban. Az 1813-ban kitört tifuszjárványt, mely Napóleon seregei után pusztított Lipcse körül, saját maga által készített szerekkel gyógyította jó hatással.

Az Európa német nyelvterületén egyre népszerűbb gyógymód főként osztrák katonasorvosok közvetítésével jutott el Magyarországra, ahol hamar lelkes követőkre talált. A homeopátia hazai történetének fontos dátuma 1819. november 6-a, mikor is a császár rendeleténél fogva a budai Helytartótanács tiltotta meg a módszer gyakorlását, a homeopatiás szerek alkalmazását. A homeopata gyógymód terjedését és népszerűségének növekedését nem tudta megakadályozni az előbb említett rendelet, miután nemesi és főként arisztokrata körökben egyre nagyobb elismertségné örvendett Hahneman gyógymódja. Bakody József győri, majd pesti orvos mellett, a később híressé vált Almási Balogh Pált – Kossuth és Széchenyi gyógyítóját –, illetve Argenti Dömét és Forgó Györgyöt érdemes megemlíteni a gyógymód magyarországi meghonosítói és XIX. századi kiemelkedő művelői közül. Az 1820-as években német nyelvterületen elért kezdeti sikerek után egyre több magyar orvos figyelmét is felkeltette az újszerű, saját gyógykészítményekkel rendelkező eljárás, miután – mint például Almási Balogh Pál is – személyes ismeretségbe kerültek Hahnemannal vagy más, főként német orvosokkal. Ebben az időszakban a homeopátia kórházi keretek közötti használatáról csupán Nagyváradról vannak adataink, ahol a lelkibeteg-gondozó Sztaroveszky doktor felügyelete mellett dolgozott.¹

Érdemes néhány pillantást vetni a reformkori Miskolc egészségügyi viszonyaira. Miskolcon az 1830-as években mai értelemben vett közkórház még nem működött, csupán a megyeházán volt rabárpolda, a Chevra Kadischa zsidó egyesület működtetett magánkórházat, katolikus és református felekezeti isptályok, a görög kompánia xenodochiuma működött, illetve a Temtváron került felállításra a katonai nosocomium. Ezekben 1848-ban mintegy 90 ágyon folyt

¹ Kóczian Mária–Kölnei Lúcia: A homeopátia története Magyarországon. In: Simile. 2001/1. 4. old.

gyógyító tevékenység. A korabeli viszonyokat jól példázza Szendrei János leírása a törvény-széki fogházzról: „Az egyik szobában, melyben különben csak hat ágynak lett volna hely, 12 falóca volt elhelyezve, a beteg foglyok számára, a másik szobában – mely az egész fogházépület legrendesebb szobája volt – 5 ágy volt felállítva. Ha egyszerre több mint húsz fogoly – ami különben csak ritkán fordult elő – betegeedett meg, akkor a könnyebb betegek saját zárkáikban gyógykezeltettek. Külön férfi, vagy külön női osztály nem volt, hanem ha esetleg női fogoly betegedett meg, akkor az mindig a saját zárkájában részesült gyógykezelésben.”²

Az 1820-as évek végén Magyarországon meghonosodó, majd az 1830-as években terjedni kezdő homeopátiái gyógykezelést nagyban segítette Hahneman művének 1830-ban történő magyar kiadása, Bugát Pál fordításában, *Organona a Gyógyművészségnek*, vagy Hahneman Sámuel *Homeopathiaja* címmel. A nagy visszhangot kiváltó könyvre reflektálva írta meg a gyógymódot tagadók válaszázt Kovács Mihály főorvos, kiadva az *Antiorganon*, vagy ahogy egykor hívták, az „*Organarostát*”.³ Elismerésként több vármegye, köztük Zemplén, Szabolcs, Máramaros és Pest–Pilis–Solt, őt választották tiszteletbeli táblabírává.⁴ Művét az orvostársadalomból sokan helyeselték, de egyre nagyobb táborra lett a homeopátiát gyakorló közhivatali orvosoknak is. Az 1830-as évektől megnőtt a száma a témában megjelent cikkeknek, tanulmányoknak is, melyekben ki-ki saját tapasztalatait, vagy meggyőződését fektette írásba, éltetve a homeopátia megítélésében nem csillapodó tudományos vitát.

A homeopátia miskolci és borsodi megjelenéséről egy 1833-as levél tudósít. Ebben Szathmáry József, a vármegye első főorvosa fordul kérelemmel Borsod megyéhez, miszerint: „A homeopathia név alatt esmeretes systema, melynek elvei több ügy társai körében, szinte általam is ez előbbi alig felfoghatók valónak, immár előttem magát kivívta, mind több évek óta különös figyelemmel kísért szemlélődéseim, majd Pesten ezen gyógytervet sikerrel gyakorló ügyfeleim személyes utasítások, mind önszerencsés tapasztalásom erejénél fogva, midőn jól esett hallanom, miként kiáltottak áldást, annak szerzőjére tulajdon betegeim.”⁵

Szathmáry doktor saját költségén Pesten szerezte be a homeopátiás gyógyításhoz elengedhetetlenül szükséges szereket. Ez idő tájt főként a belvárosi Jármay-féle Oroszlán Gyógyszertár volt az egykori Zöldfa, a mai Veres Pálné utcában, mely a gyógyszertárnyelkek árusításával foglalkozott. Szathmáry főorvos a gyógyító tevékenységet ingyen ajánlotta a vármegyének, javasolva, hogy a miskolciakat délután 2 órától, a „külbélieket” pedig 3 órától gyógyítja, a helybeli lelkészektol írásos igazolást hozók részére pedig a szereket is ingyen szolgáltatja. A homeopátia mellett az allopatikus, az addig bevett gyógymódot is alkalmazta, kinek-kinek kérése szerint.

Az 1833. augusztus 11-én kelt levéllel a megyegyűlés november 15-i ülésén foglalkozott. Szathmáry főorvos kérését elfogadva Borsod megye támogatta a homeopátiái orvoslás alkalmazását, miután: „A szenvedő szegény sorsú embertársaink iránti kijelentett ajánlása, a megye közönsége részéről is kedvesen és jó tetszéssel fogadódván, a fentérdeklett jelentés másodlatja kiadásával járásbeli szolgabíráinknak meghagyatik, hogy főorvosunk ezt az ajánlását az egész megyében tegyék különösebben közhírré.”⁶ Borsod vármegye támogató döntése még azelőtt született, mielőtt hivatalosan is eltörölték volna az 1819-ben hozott, a homeopátiás gyógyítást betiltó császári rendeletet. Ennek visszavonására csupán 1837-ben került sor, felhívva a megyei orvosok és seborvosok figyelmét az új rendelkezés kiadásáról.⁷

Szathmáry főorvos további gyógyítói gyakorlatáról nem maradtak ugyan fenn dokumentumok, de megállapíthatjuk, hogy Miskolcon jelentős körökben ismerhették a gyógyító eljárást, hiszen a korabeli helyi lap, a Miskolci Értesítő több hirdetést és felhívást is közzé tett a témában. 1842. október 31-én egy magát megnevezni nem kívánó személy „60 rendbeli legválogatottabb és legszükségesebb szerekekkel” bíró homeopátiái gyógszertárat hirdetett megvétel-

² Szendrei János: Miskolc története és egyetemes leirata IV. kötet. Miskolc, 1911.

³ Natter-Nád Miksa: Kovács Mihály főorvos munkássága. In: *Communications ex bibliotheca historie medicine Hungarica*. Bp., 1964. 152. old.

⁴ Uo. 153. old.

⁵ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár IV. 501. 3749/1833

⁶ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár IV. 501. 3749/1833

⁷ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár IV. 501. 2126/1837

re, melyhez ajánlotta a hozzá tartozó két könyvet is.⁸ A szabadságharc előtti időszakban, 1843-ban újabb orvos, Stern Lipót nyújt be kérelmet Borsod vármegyéhez. Az 1830-as években Lipcsében már homeopátiás kórház is működik, ami mellett ehhez kapcsolódó újságot adnak ki. Ennek szerkesztésében is részt vett Stern, aki 1842-ben telepedett meg Miskolcon. Homeopátiával tíz éve foglalkozott már, minden bizonnyal német nyelvterületen. Kérelmében előadja, hogy „...ezen egyedüli gyógymód az, mely a betegségben sýnlýdý egyéneket minden kínzás vagy életerý veszélyeztetés nélkül képes leggyýkeresebben kigyógyítani és pedig fölötté kevés költséggel.”⁹ A gyógyítás kedvezý költségei mellett Stern Lipót a szerek ingyenes rendelkezésre bocsátását is felajánlotta, kérve egyúttal, hogy a gyógyítás eredményét igazoló, a betegekrýl készített „mutató lajstromot” a megye rendelje meg. Borsod megye közgyýlés 1844-ben fogadta el a kedvezý orvosi ajánlatot, engedélyezve a fogházi kórházban történý alkalmazását. Ennek értelmében a hetelý tisztí ügyész és a várnagy jelenlétében kellett megkérdezni a gyógyítandó személyeket, melyik gyógymódot választja. A homeopátiát választók orvoslása külön szobában történt, s a börtönfelügyelýk ellenörzése mellett készült el a Stern Lipót által igényelt betegjegyzék. Stern doktor működése többször felbukkant a Miskolci Értesítý hirdetései között is. 1845-ben „barom orvosi figyelmeztetés” címmel ad közzé felhívást, a dógvészben és más járványos megbetegedésekben szenvedý marhák orvoslása ügyében. Ebben felhívja a Miskolcon és környékén élý állat tulajdonosok figyelmét a hasonszenvi gyógyítás elónyeire, ajánlva gyógyítói szolgáltatásait.¹⁰ Az 1845-ben közzétett további hirdetéseiben minden háziállatra kiterjesztette gyógyító ajánlatát.¹¹ Stern Lipót működését 1848-ig tudjuk nyomon követni a korabeli dokumentumokban. Az orvos által tett hirdetések mellett érdekes forrásként jelennek meg a Miskolci Értesítý hasábjain a gyógyult betegek köszönetnyilvánításai is. 1848. március 23-án Nikházi Gábor mészáros mester mond nyilvános köszönetet Stern doktornak, miután az módszerével meggyógyította az addig köszvényvel küszködý feleségét, melyet más orvosok sikertelenül próbáltak kezelni.¹² Szudy Zsuzsanna betegségból ugyancsak Stern Lipót „hathatós csudatévó szerei” adtak felépülést 1848 nyarán.¹³

A Magyarországon egyre jobban megerősödý homeopátiás gyógyítás eredményeként a pozsonyi országgyýlés két táblája 1844-ben feliratot intézett az uralkodóhoz, melyben a homeopátia felvételét kérték az egyetemi tanulmányok sorába, valamint a szükséges gyakorlati eszközök biztosítását kívánták elérni. Ennek előzményeként hat orvos, köztük a már említett dr. Bakody József a hazai homeopátia működését bemutató részletes írományt juttatott el az országgyýlés elé. Ebben összefoglalták a homeopatikus gyógyítás eddigi eredményeit, sikereit. Az „élet és költségkímélést” figyelembe véve a beadványt ellenjegyzý orvosok leírása szerint: „kórházainknak nagyban nyert eredményei akkora halmazban gyýltek már meg, hogy elhatározó ítéletet ezekre építeni lehet”.¹⁴ Az orvosok kérésüket négy pontban terjesztették a karok és rendek elé: eszerint egy tanítói szék felállítása, biztosítva a gyógymód naprakész, előadások formájában történý átadását, hasonszenvi kórház felállítása, mert „a gyakorlati tudomány, miný a gyógytan, csak gyakorlat által tanulhatik meg meggyözýleg”; harmadrészen az egyetemi „tanulmányok tervébe” történý felvétele, illetve a törvény előtti egyenlőség két gyógymód, a homeopátia és az allopátia részére, mert: „...a hasonszenv bár mint kimutatjuk sokkal üdvösebb a régi gyógymódnál, mégis nem kíván, még pedig nem követel elsőséget a másik fölött, õ megelégszik azzal, hogy fejlődése törvényellenes akadályok által nem gátol-
tatik...”¹⁵

1842-ben a birodalom területén öt helyen folytattak kórházakban jelentós homeopátiái gyógyító tevékenységet. A kószegi hasonszenvi kórház tervét 1833-ban a helyi kórházegyesület fennhatósága alatt dr. Blesz szervezte meg, a már 1824-tól működý helyi gyógyintézet fej-

⁸ Miskolci Értesítý 1842. október 31.

⁹ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár IV. 501. 857/1844

¹⁰ Miskolci Értesítý 1845. július 8.

¹¹ Miskolci Értesítý 1845. július 15.

¹² Miskolci Értesítý 1848. március 23.

¹³ Miskolci Értesítý 1848. július 6.

¹⁴ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár IV. 501. 231/1844

¹⁵ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár IV. 501. 234/1844

lesztésével. Anyagi alapjait „szabad ajánlatok és hagyományok útján” 40 ezer forintra növelte. A hat kórteremből álló kórházban két kórterem 24 ágygal belgyógyászati részlegként szolgált, míg a többiben ragályos és sebészeti betegek kaptak helyet. A kórházhoz tartozott egy kápolna és egy hasonszenvi gyógyszertár is. A kőszegi kórházban folyó gyógyítói munkáról évente számolt be Blesz doktor, míg a kórházegyesület gazdasági ügyeiről a tisztviselők tették közzé adataikat. Az 1833 és 1842 között itt kezelt 864 beteg közül 792 volt kigyógyult, 11 állapota javult, 5 volt gyógyulatlanak tekinthető, 17 személyt halva hoztak be, 32 a kórházban halt meg, míg 7 személyt az adatok összesítésekor kezeltek.

Gyöngyösön 1838. szeptember 16-án nyitották meg a Hasonszenvi Kórházat, mely két nagyobb egy kisebb kórteremből állt, 36 ágygal. Ezen kívül egy részleg az elmebetegeknek, egy pedig a szülő nőknek volt fenntartva. Saját homeopátiái gyógyszertárral nem rendelkezett a kórház. A gyógyintézet létrejöttét dr. Horner István főorvos mozdította elő, aki adományok gyűjtésével szedte össze a szükséges pénzt. Báró Orczy Józsefné a kórház épületét ajánlotta fel, míg báró Podmaniczky Lajosné és báró Baldacci asszony 5000 forintot írtak alá. 1843-ra 27 000 forintnyi tőkével bírt a kórház. Az itt folytatott gyógyítási munkák összesítését hasonlóan a kőszegiekhez, évenként adták ki a közönség részére. 1838. szeptember 16. és 1842. december 31. között 357 beteget kezeltek a gyöngyösi kórházban, ahonnan 285-en gyógyultan távoztak, 15 személy állapota javult, 7 fő volt, akik gyógyíthatatlanok maradtak, 21 személyt halva hoztak be, 23-an a kórházban haltak meg, míg 6 főt folyamatosan kezeltek. Dr. Horner István egészen 1891-ben bekövetkezett haláláig a kórház élén állt, amely 1872-ben már 120 beteget fogadott.¹⁶

A borsodi példához hasonlóan az ország más területein is népszerűvé vált a „szelíd gyógymód”, így 1842-ben Somogyban is igény mutatkozott a homeopátiának a börtönkórházakban való alkalmazására, de hasonló adatok maradtak fenn Bereg vármegyéből is.¹⁷

A bécsi irgalmas szűzek hasonszenvi kórháza 1832-ben létesült a Szent István Káptalanbeliek egyikének igyekezete által. A jól rendezett, tiszta, világos épületet Miksa főherceg építtette „szabad ajánlatok” által. A kórház első női személyzete Tirolból érkezett. Az intézet igazgató főorvosa 1835-től dr. Fleischman volt, aki a kolera sikeres gyógyításával tudta kijárni, hogy hosszú szünet után a birodalomban ismét engedélyezve lett 1836-tól homeopátiikus gyógyítás. A kórházalapítás utáni első években 10-20 beteget fogadtak, akiket korábban allopatikus (a betegség természetével ellentétes hatású gyógyszerek alkalmazása) módszerekkel gyógyítottak még, majd a kolerajárvány után, 1836-tól tértek át a homeopátiái kezelésekre, elhagyván az ún. vegyes orvoslás gyakorlatát. Fleischman sikerét igazolta az a tény is, miszerint naponta több mint tíz orvos látogatta a kórházat, akik jelen voltak a betegek felvételénél, kikérdezésénél, bejegyzésénél, orvoslásánál, valamint a gyógyszerek készítésénél és kiosztásánál. A gyógyítás eredményei és költségei külön, havi rendszerességgel megjelenő füzetben kerültek kiadásra, melynek a Hygea címet adták. Az 1836. november 1. és 1842. december 31. közötti időszakban a bécsi irgalmas szűzek hasonszenvi kórházában kezelt 4731 beteg közül 4322-en távoztak gyógyultan, ami rendkívül jó eredménynek számított, hozzáátve azt a gyakorlatot, hogy dr. Fleischman a gyógyultnak nyilvánított személyeket több orvosral is kontrolláltatta. Gyógyíthatatlannak 62 személy, meghaltak 294 fő volt regisztrálva, 53-an kezelés alatt álltak a felvétel időszakában.

A bécsi irgalmas szűzek hasonszenvi kórházának linzi fiókintézetét 1842. július 1-jén állították fel dr. Reisz vezetése mellett. A bécsihez hasonló szervezeti felépítésű intézet szintén rendelkezett önálló gyógyszertárral. 1842. december 31-ig 332 beteget fogadtak Linzben, melyből 270-en távoztak gyógyultan, 11-en javultak, ketten gyógyíthatatlannak voltak jelentve, 11-en meghaltak, míg 38-an a gyógyítás alatt álltak.

Az 1819-ben meghozott császári rendelet ellenére került engedélyezésre 1828-tól dr. Isfordinak, a legfőbb táborigazornak a bécsi katonai kórházban, hogy homeopátiás kísérleteket folytasson, mely kapcsán a prágai főorvost, Marenzellert hívatta a fővárosba. Az ő általa, egy tizenkét ágyas kórteremben gyógyszertári és könyvtári ellátás mellett lefolytatott gyógyítási eljárást a bécsi orvosi akadémia által kiküldött orvosok naponta kétszer ellenőrizték, jegy-

¹⁶ Kóczyán-Kölnei: i. m. 2001/1. 5. old.

¹⁷ Uo.

zökönnyben jegyezve fel az általuk tapasztaltakat. A homeopátiás gyógyszeres ellátást Marenzeller határozta meg. A gyógykészítményeket a betegek az orvosi bizottság jelenlétében vették be. A gyógykísérletek lényege: „megtudni, gyógyít-e a hasonszenv, s ha igen, úgy további kísérletek által a fokot és módot határozottan megtudni volt szándék”.¹⁸ A kéthónaposra tervezett gyógyítást felsőbb utasításra negyven nap után anélkül szüntették be, hogy azt megindokolták volna. A kinevezett bizottság sem a homeopátia mellett, sem pedig ellene nem tudott állást foglalni, a kísérleti idő rövidsége miatt. A bécsi garnizon kórházában végzett homeopátiás gyógyítás eredményeként a kezelt 43 beteg közül 23-an gyógyultak, 5-en más kórházakba kerültek, egy fő meghalt, míg egy fő kezelése tovább folytatódott. A 43 beteg gyógyítása 381 napot vett igénybe.

Nem feladatunk, hogy orvosi szempontokból értékeljük a korabeli allopatikus és homeopatikus gyógymódok közötti különbségeket, illetve a kétféle gyógyítás hatásfokát, hiszen ez a vita nemcsak az egész XIX. századon de sok tekintetben még a XX. századon is lezáratlanul vonult végig.

A különféle betegségtípusok közül mégis érdemes kiemelni a kolerát, vagy régies nevén keleti járványt, mely 1830–1831-ben hatalmas pusztítást végzett birodalomszerte. A betegség gyógyításában komoly sikereket elérő Hahneman híre hamar elterjedt a kontinensen, és adataink vannak arról is, hogy az 1830-as évek Kairójában is gyógyították már a kolerát homeopátiával. Pesten dr. Mayer tábori főorvos, és dr. Baudisz, dr. Schmit és dr. Gerstl, míg Győrben dr. Bakodi József alkalmazott kolera ellen homeopátiát. A birodalom egyéb városai közül Bécsben, Lembergben, Morvában, illetve ezen kívül Oroszországban, Lengyelországban, német területen, Triesztben és Marseilleben is gyógyították a betegséget. A hagyományos orvosi módszerekkel dolgozó kórházakban csaknem minden második beteg halt meg kolerában, míg ezt az arányt a bécsi katonai kórházban alkalmazott hasonszenvi gyógyítással 33 százalékra sikerült levinni.¹⁹ A Magyarországon összesen regisztrált halálzási szám 1831. június 11. és október 9. között 142 867 fő. A járvány ideje alatt Forgó György, Pest vármegye tisztifőorvosa és Balogh Pál is javaslatot és kérvényt fogalmazott meg a módszer alkalmazásáról, de azokat a hatalom nem méltányolta. Az elutasítás ellenére a kolera sikeres gyógyításának köszönhetően enyhült a hatalom szigora az újszerű gyógyítási eljárással szemben és többek között ez is vezetett a betiltó császári rendelet végleges eltörléséhez.

A pozsonyi országgyűlés két táblája elé terjesztett kimutatás részletesen foglalkozik a kétféle kórhatástípus költségeivel. A homeopatikus gyógyítást gyakorló bécsi Irgalmas Nővérek Kórháza és a hagyományos gyógymóddal gyógyító Erzsébetiek Kórháza közül az egy napra vetített homeopatikus kórházi költségek mintegy felét teszik ki az allopatikus gyógymódot használó másik kórház költségeinek. A lipcsei hasonszenvi és a berlini charité (irgalmasság) kórházak között szintén ilyen különbség volt anyagi téren.

A homeopátiás gyógyítás elfogadtatását ajánló orvosok (dr. Atto Myr József, dr. Bakody József, dr. Ivanovics András, Mayer Károly főorvos, dr. Rosenberg Károly és dr. Hausman Ferenc) 1844. évi beadványa nem hozta meg a várt sikert, s bár a főrendek – akik közül bizonyára sokaknak pozitív tapasztalataik voltak a gyógymód tekintetében – támogatták az előterjesztést, a királyi válasz elodázta a hasonszenvi oktatás bevezetését az egyetemi stúdiumok tekintetében. Az orvosi karon már 1848 előtt is voltak hívei a gyógymódnak és már 1846-ban sikerült kivívni a Magyar Kancellária kedvező döntését a homeopata gyógyszerek szabad árusítása tekintetében.²⁰ Ezzel olyan jogokat szereztek meg, melyekkel a hagyományos gyógymódot folytató orvosok sem bírtak, miután csak okleveles gyógyszerészek árusíthatták készítményeiket. A forradalom győzelme után remény mutatkozott az egyetemi reformok véghezvitelére, mely magába foglalta volna az 1844-ben már megfogalmazott terveket, a homeopátiának az orvoskari tantervekbe való felvételét, professzor kinevezését, és ehhez hasonló kórház felállítását, de a politikai bizonytalanság nem kedvezett ekkor még ennek a törekvésnek.

¹⁸ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár IV. 501. 231/1844

¹⁹ Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár IV. 501. 231/1844

²⁰ Antall József: Homeopathy and medical education in Hungary. In: Orvostörténeti Közlemények 1969. 51–53., 99–114. old.

Az 1844-es országgyűlési indítványt követően indult meg az egyesület alapítási törekvés, mely ugyancsak az indítványt megfogalmazó orvosok nevéhez kötődik. A szabadságharc bukása hosszú időre árnyékot vetett a magyarországi homeopátia fellendülésére. Közel másfél évtizedes időszak után csak 1863-tól kezdik megszervezni a Magyar Hasonszenvi Orvos-egyesületet, ami 1865-ben alakult meg hivatalosan Almási Balogh Pál elnökle mellett.

A hazai homeopátia ezen korai, sok vitát kiváltó időszakát talán a gyógyimódot feltaláló Hahneman gondolatai mutatják be igazán: „Cáfoltátok meg ezen igazságokat, ha tudjátok valamely sikeresb, biztosb, s kellemesb gyógyimódot kijelölésével, s ne hadonásszatok pusztá szavakkal, melyekkel előzönlöttek bennünket. Ha pedig az enyémet legjobbnak találjátok, használjátok az emberiség javára és adjatok érette Istennek hálát!”²¹

Dr. Rózsa György Gyula

Kalotaszeg

Erdély különleges képződmény a Föld testén – mondja róla dr. Szádeczki Kardos Gyula tudós geológus –, s benne Kalotaszeg a magyar nyelvterület egyik legszebb, néprajzilag egyedi, kies oázisa, mind a mai napig színes virága.

Kalotaszeg nevét – Kalotaszegként – egy 1443-as oklevél említi először, s Heltai Gáspár krónikájában (1575), Erdély vármegyéinek felsorolásában a hatodik (utolsó) vármegyeként szerepel a „kalotai”. A mai Kalotaszeg már csak utolsó keleti maradványa annak a Kalota nevű nagy területnek, amely a középkorban a Berettyó folyótól a Sebes-Körös forrásvidékéig terjedt.

A vidék történeti kialakulása

E színes néprajzi vidék elnevezésére vonatkozóan Jakó Zsigmond 1940-ben megjelent Bihar megye a török pusztítása előtt című művére támaszkodhatunk, amely nyugatról kelet felé haladva a következőket állapítja meg: „A Rétság, Sebes-Körös, Kis-Körös és Berettyó által körülölelt falvak összefoglaló neve Kiskalota volt. Ennek folytatása a Kis-Köröstől keletre, a Berettyó és Sebes-Körös között az Erdély határáig nyúló terület, amit középkalotának, míg az ettől keletre eső területet régi nevét Kalotának, mai néven pedig Kalotaszegnek nevezünk. Ebből bizonyosra vehető, hogy a mai Kalotaszeg nyugati fele, mint a Szent László alapította Városi Püspökség főesperességének a része, szoros kapcsolatban élt a Sebes-Körös-völgyi magyarsággal és sokáig Bihar megyéhez tartozott. Ebből tehát az is megállapítható, hogy a Csongrád, Békés és Bihar megyét benépesítő Ond törzs ide is juttatott magyar népességet a honfoglalás idején, vagy az azt követő időkben.

A honfoglaló magyarok Erdélyben való megtelepedésével kapcsolatban két, egymásnak ellentmondó tájékoztatás és forrásanyag áll rendelkezésünkre. Az egyik III. Béla királyunk névtelen jegyzőjének, Anonymusnak (1177–1196) a Gesta Hungarorum-ban fennmaradt vélekedése, miszerint Gyalu lett volna a szláv Gyelo fejedelem székhelye, akit – a Meszes kapun át bejövő Tétény (Tuhtum v. Töhötöm) elől menekülőben – a Kapus patak mellett Tétény vidékei megöltek, s így jutottak a magyarok Erdély és Kalotaszeg birtokába. Gyelo szláv fejedelemnek a Gyalu helyén feltételezett központját azonban a gyalui vár kertjében az 1980-as években végzett régészeti ásatások nem igazolták. Másik történeti forrásunk a XIII. században élt Kézai Simon, IV. László, azaz Kun László király udvari papjának a Gesta Hungarorum című krónikája. Kézai a legrégebb, a XI. századi őskrónikából merítette adatait. Szerinte az Etelközből érkező magyarság a Keleti-Kárpátok szorosain áthaladva Erdélyben megpihent, majd folytatta útját az Alföld felé. Azonban az utánuk jövő besenyők feltartóztatására őt nemzetséget hagytak hátra és telepítettek le Erdélyben. Dés és a Nagy-Szamos vidékén az Agmand nemzetséget. A Kis-Szamos két oldalán Doboka központtal és a Széki-sóbányával a Gyula-Zsomborok, a Borsa-patak mentén a Borsák, Körösfőtől a Marosig, azaz a mai Kolozs

²¹ S. Hahneman Hufelandhoz írott levele. In: Organona a gyógyiművészségnek. Pest, 1830. Hasonmás kiadás: Szentendre, 1993. Utószó.